

^a dispendite *Styffe*. ^b *Fel* för recuperate. ^c För denna läsning se *Sverges Traktater III: 2 (1895)*, s. 630 not och s. 802, med hänvisning till D. Schäfer, *Das Buch des Lübeckischen Vogts auf Schonen*, 2 uppl. 1927, s. LXIII f. ^d *Supplerat av Rydberg efter liknande fras i SD 5675; Dipl. Dan. supplerar protegere efter protendo längre fram i SD 5674.*

5675.

1356 december 27.

Varberg.

Konung Erik kungör: Med sina rådgivares och hela Sveriges och Skånes samtycke överlämnar han till sina kusiner, hertigarna Henrik och Albrekt av Mecklenburg, och deras arvingar, med vilka han vill hålla troget förbund, hertigdömet Södra Halland med Bjäre och Norra Åsbo härad i Skåne såsom evärdligt län med iakttagande av sedvanliga feodala former. Hertigdömet och häradena skola förbli län under svenska kronan, och hertigarna Henrik och Albrekt samt deras arvingar skola kallas hertigar och furstar av Södra Halland och de båda häradena; där skola de äga all kunglig rätt och herradöme över vasaller, rusttjänst, presentationsrätt till kyrkliga beneficiier m. m. Hertigarna och deras arvingar skola å sin sida bistå konung Erik och hans rike och vid behov träda i dess tjänst med vänner och vasaller, vilka konungen skall ge skäligen sold. Hertigarna själva och deras efterträdare skola vid anfordran tjäna konungen och Sveriges krona med 30 hjälmklädda män; konungen skall svara för utgifter och skadeersättningar för denna trupp från dess avtåg ur hertigdömet eller häradena till dess hemkomst. Hertigarna, deras fogdar och ämbetsmän skola ha samma makt och handlingsfrihet, som konungen, hans företrädare och deras tjänare tidigare haft. Konungarna av Sverige skola ha rätt att utbyta länet mot landskap med likvärdig eller bättre avkastning eller, om så av dem och deras rådgivare befinner nödigt och nyttigt, återförena hertigdömet och häradena med Sveriges rike och Skåne antingen genom byte eller genom återköp för en summa silver, varom båda parterna och deras rådgivare kunna komma överens. Om fogdar eller ämbetsmän pålägga invånarna i länet bördor, som strida mot lag och god sedvana eller mot furstarnas givna privilegier, och hertigarna vid underrättelse härom icke upphäva pålagorna och tillrättvisa den felande, skall den klagande ha rätt att vädja till konungens rättarting och till konung och råd. De länsbor, som mot rusttjänst brukat åtnjuta frälse på sina gods, skola behålla sina gamla friheter.

Orig. på perg. (46 × 26, uppveck 3,5 cm; 31 rader), Hauptarchiv Schwerin: Verträge mit Schweden n. 12; dep. i Staatliches Archivalager, Göttingen. — Textytan är skadad och svårläst i stora delar av nedre vänstra och högra hörnen. Här återgivet efter mikrofilmkopior och för de skadade partierna med stöd av äldre utgåvor.

Tryckt: Bidrag till Skandinavien historia I (ed. C. G. Styffe, 1859), n. 18; Forn-Handlingar rör. Halland, saml. af P. von Möller (1868), n. 112 (efter Styffe); Sverges Traktater II: 1 (ed. O. S. Rydberg, 1880—83), n. 324; Meklenburgisches UB XIII (1884), n. 8164 (dat. 1355 ^{27/12}) med sigillbeskrivningar; Dipl. Dan. III: 4 (1966), n. 492.

Reg. Dan. Ser. II n. 2282; FMU I (1910), n. 660.

Sigillen återgivna efter 17 fotografier, kompletterade med sigillbeskrivningar i Mekl. UB och i K. H. Karlssons antecknings- och avskriftssamling, portfölj X, Sv. Riksark.

För dateringen se SD 5674. — Om den länsrättsliga terminologien jfr B. Fritz, Hus, land och län 1 (1972), s. 91. — Om sigillvittneslistans sammansättning se L. Sjöstedt, Krisen inom det svensk-skånska väldet 1356—1359 (1954), s. 19 ff., med påpekande att exempelvis ärkebiskop Peter i Uppsala knappast kunnat närvara i Varberg. Beseglingen var ännu icke fullständig, när konung Erik i Lund 1357 ^{24/6} (SD 5743) förband sig att under sommaren anskaffa det felande antalet sigill och att överlämna den beseglade urkunden före ^{18/10}.

Uniuersis presentes litteras jnspecturis Ericus Dei gracia Sweorum Gothorumque rex ac dominus terre Scanie salutem in Domino sempiternam · Constare volumus euidenter · quod nos matura deliberacione prehabita · et consiliariorum nostrorum ac tocius regni Swecie et Scanie adhibitis beneplacito et assensu · jnclitis principibus consobrinis nostris carissimis · dominis Henrico et Alberto ducibus Magnopolensibus · et eorum veris heredibus nedum jure naturali quo coniuncti sumus sed et vt caris paternis meritis · filij proficiant et lucrentur · cum quibus etenim vtraque racione amicie fedus · ac seruande mutue fidelitatis obsequium perpetuo stabilimus ducatum Sundræ Halland · et duas

prouincias in Scania videlicet Bierghæ hærædh et Norra Asbo hærædh quas prouincias ipsi ducatu inseparabiliter duximus annectendas cum omnibus et singulis dicti ducatus ac terre Sundra Halland necnon et ipsarum prouinciarum appendiciis et connexis nullis penitus exceptis quibuscumque nominibus censeantur cum omni plenitudine iuris domini et regalis in pheodauimus et donauimus ac presentibus pleno iure vt premititur in pheodamus donamus tradimus et scotamus cum solempnitate debita et consueta prout terre seu dominia in pheodum tradi et assignari consueuerunt perpetuis temporibus possidendas nullo nobis iure in dictis ducatu et prouincijs nominatis vel nostris successoribus penitus reseruato nisi quod dictum ducatum et prouincias predictas illi subiectas a nobis nostrisque heredibus et successoribus regibus Swecie in pheodum recipere debeant et tenere de quibus quidem ducatu Sundra Halland et prouincijs supradictis ipsi domini ac consobrini nostri H et A eorumque veri heredes duces et principes sunt nominabuntur et erunt In ipsos eciam et quemlibet eorum in solidum et eorum veros heredes transtulimus et transferimus omnem proprietatem et possessionem dicti ducatus et prouinciarum predictarum cum omni iure regio et domini in pheodatione vasallorum seruiicio dextrariorum et presentatione beneficiorum ecclesiasticorum ac cum omni libertate et proprietate vsu vsufructu et commoditate ac omnibus emolumentis et circumstantiis vniuersis quibuscumque eciam nominibus nuncupentur Pro quibus ducatu et prouincijs memorati domini duces et principes H et A se et suos heredes coniunctim et diuisim firmiter obligarant quod nobis nostrisque heredibus et successoribus ac regno nostro Swecie et Scanie fideliter velint et debeant in quacumque necessitate assistere et contra quoscumque nos aut regnum nostrum molestantes seu turbantes auxilium facere cum effectu et in omni iure et iusticia fideliter conseruare et si necesse fuerit cum ipsorum amicis et vasallis nobis et regno nostro cum omni fidelitate seruire ipsosque ad seruiicium nostrum attrahere omni fraude et dolo quibusuis circumuencionibus procul motis [,] ita tamen quod ipsorum amicis et vasallis quos ad seruiicium nostrum attraxerint et adduxerint pro salario et dampnis ac alijs prestacionibus faciemus id quod iustum fuerit et consonum rationi Nichilominus tamen memorati domini duces H et A eorumque veri heredes nobis et nostris heredibus et successoribus ac corone regni Swecie fideliter seruire debent cum triginta galeatis quandocumque a nobis nostrisque heredibus ad vsum regni nostri fuerint requisiti Et quandocumque districtus proprios exierint et nostros attigerint tunc ipsis de expensis volumus prouidere sed pro dampno rationabili si quod incurrerint a tempore quo domos suas exierint et quoadusque redierint ipsis stabimus et stare debemus et hoc rationabiliter ipsis refundere et ab illo ipsos indemnos reddere volumus et tenemur Insuper supradicti domini duces H et A et eorum veri heredes necnon et aduocati et officiales eorundem meram habere debent et omnimodam potestatem in dictis ducatu et prouincijs precipiendi ac omnia et singula faciendi et dimittendi quemadmodum nos progenitores advocati et officiales nostri liberius habuimus temporibus retroactis [,] hijs siquidem adiectis condicionibus quod si sepredictis dominis ducibus H et A consobriniis nostris alias [t]err[as] in redditibus equebonas assignauerimus aut in tanto meliores quod de recompensato et satisdato ad plenum reddiderint se contentos et gratanter voluerint contentari vel si forsitan nobis aut successoribus nostris regibus Sweo[rum] ac consiliariis regni talis incumbat necessitas vel suadeat vtilitas quod velimus vel debeamus velint aut debeant ducatum terre predictae et prouincias predictas ipsi regno Swecie et

Scanie reunire / tunc illud in potestate nostra et [no]st[rorum] successorum et consiliariorum existat quod sepedictam terram et provincias taliter recuperare aut pro ea summa argenti nobis et ipsis redimere libera sit facultas qua cum ipsis dominis ducibus et vtriusque eorum consiliariis quos ad hoc decreuerint [assumendos] poterimus vel nostri successores poterunt concordare[.] Si vero prefectus eorum generalis aut eorum officiales contra tenorem legum patrie aut bonam consuetudinem vel indulta principum quempiam inhabitantium terr[e] ac prouinciarum predictarum grauare contingat et grauamen ipsum prefati domini duces scientes in irritum non reuocauerint aut correxerint tunc licebit sic grauatis ad tribunal nostrum regium et ad nostram et consiliariorum [nostro]rum audienciam absque] metu quocunque in iuris subsidium libere prouocare[.] prouiso semper quod hij qui in dicto ducatu et prouincijs habitantes qui^b bona sua per serucia libere tenere consueuerunt ac populus vniuersus [suis libertatibus et antiqui]tatibus^c libere perfruantur[.] Si vero quod absit quisquam cuiuscumque status potencie aut auctoritatis existat memoratos dominos duces H et A aut eorum heredes in predictis ducatu et prouincijs molestaverit seu molestare attemptauerit nos et successores nostros ad hoc presentibus obligamus quod eorum aduersarios eosque iniuriari volentes propulsabimus eos in suis iuribus et iusticijs pro posse nostro contra quemcumque hominem protegendo Jn quorum omnium euidentiam et roboris firmitatem sigilla nostrum et dilecte consortis nostre ac sigilla venerabilium patrum et dominorum Jacobi Lundensis Petri Vpsalensis Dei gracia archiepiscoporum Nicolai Lincopensis Nicolai Scarensis Magni Arosiensis Thyrgilli Strengenensis Hemmingi Aboensis et Thome Vexionensis ecclesiarum episcoporum jtem dominorum Eringislonis comitis Orchadensis Nicolai Abiornsson Nicolai Thuresson Kætilli Glysingh G[ø]zstai Aruidzson Benedicti Philippvsson Laurencij Karlson Karoli Vlfson Magni Niclisson Johannis Geet Johannis Eriksson Nicholai Achason Petri Stigxson Nicolai Thrugutzson Johannis Thrugutzson et Tuchonis [Galen Holmgeri Gregersson et] Absolonis Achason militum Johannis Cristinson Nicolai Magnusson Benedicti Thuresson et Sunonis Haquonsson armigerorum et consiliariorum nostrorum presentibus sunt appensa Datum apud castrum Wardhbergh anno Domini M^occclsexto die beati Johannis apostoli et ewangeliste

Sigill: n. 1 remsa och sigill bortfallna; n. 2 (krönt fläkt örn i sköld): [+ Secretvm ·] Beat[ric]is · Dei · gra[cia] · regine · Svecie · ac · domine · Scanie]; n. 3 spetsovalt (sittande biskop under spetsbågebaldakin, nederst kvadrerad sköld): [S' · Iacobi · D]ei · g[racia] · Lvndensis · arc]hiepiscope · Svvecie prim[at]is]; n. 4 spetsovalt (sittande biskop under spetsbågebaldakin; jfr J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia, 1719, s. 148): Sigillum: Petri: Dei: gracia: archiepiscope: Vpsalensis; n. 5 spetsovalt (sittande biskop under spetsbågebaldakin, i dess övre del madonnan med barnet): Sigillvm: Nicolai: Dei: gracia: episcopi: Lincopensis; n. 6 sigillremsa; n. 7 spetsovalt (sittande biskop under spetsbågebaldakin): + S · Magni: Dei: gracia [episcopi:] Arosiensis; n. 8 sigillremsa; n. 9 spetsovalt, fragment (stående biskop, jfr R. Hausen, Finlands medeltidssigill, 1900, n. 15): [S': Hemmingi: Dei: gracia: episcopi:] Aboens[is]; n. 10 spetsovalt (sittande biskop under spetsbågebaldakin): S' Thome De[i] gracia episcopi Wexionensis; jfr bättre bevarat ex. vid SD 4800 av 1352 ²⁵/₂]; n. 11 och 12 sigillremsor; n. 13 (tre gånger delad sköld [»två bjälkar«] under hjälm med fjäderkamprydd hatt, se Sv. sig. fr. medelt. I, 3, 682): + [Si]gillv[ ] + Nichol]ai + Thvr + son; n. 14 sigillremsa; n. 15 sparre i sköld under fänikeprydd hjälm, allt inom fyrpass, se Sv. sig. fr. medelt. I, 3, 602): S' Gozsta[ ]vi Ar]vid[ison]militis +; n. 16 (tillbakaseende ulv i sköld): S' : Benedicti: Phillipposson; n. 17

sigillremsa; n. 18 ([sparre] i sköld under fjäderkamprydd hatt; jfr annat ex. vid SD 7435 av 1366 ⁹/₁₀): + : Sigillvm: Karoli: Vlfsson; n. 19 (stolpe i sköld; under fjädervippeprydd oxhorn, se Sv. sig. fr. medelt. I, 3, 552): + Sigillv[m: Mag]ni·Niclesson; n. 20 och 21 sigillremsorna bortfallna; n. 22 (fem gånger delad sköld [»tre bjälkar»] inom sexpass): + Sigillvm·Nicholai·Achæson; n. 23 sigillremsa; n. 24 sigillremsan bortfallen; n. 25 (fem gånger delad sköld [»tre bjälkar»]): + S' Iohannis × Thor-got × son); n. 26 (fem gånger delad sköld [»tre bjälkar»] inom utsirad åttahörning; se H. Petersen, Danske adelige Sigiller, 1897, n. 567): S' Tvonis Andersson *dicti* Galen militis; n. 27 (nedvänd vinge i sköld): [+ S'] Holmgeri Greger·son; n. 28 sigillremsa; n. 29 (sparre i sköld inom fyrpass, se Sv. sig. fr. medelt. I, 3, 495): S' Iohannis·Cristina·svn; n. 30 (styckad och ginstyckad sköld; se Sv. sig. fr. medelt. I, 3, 571): [+ S':] Nicholai: Magnvs: son; n. 31 (tre gånger delad sköld [»två bjälkar»]; se Sv. sig. fr. medelt. I, 3, 600): + S' Benedicti × Thvræ·son; n. 32 (två störtade sparrar i sköld under hjälm med två oxhorn; se R. Hausen, Finlands medeltidssigill, 1900, n. 91): × S' Svnonis·Haq-vons·son

Påskrifter^d på sigillremsorna: n. 2 Domine Beatricis; n. 3 Jacobi Lundensis; n. 4 [Petri Upsale]nsis; n. 5 N·Lincopensis; n. 6 N·Scarensis; n. 7 Magni Arosiensis; n. 8 Thyrgilli Strenginensis; n. 9 Hemmingi Aboensis; n. 10 Thome [Wexionensis]; n. 11 Com[itis O]r[chadensis]; n. 12 N·Abiorsson; n. 13 N·Thuresson; n. 14 Kætilli Glysingh; n. 15 Gøzstau Aruitsson; n. 16 Benedicti Philipposson; n. 17 Laurencii Karlsson; n. 18 K[aroli V]lfsson; n. 19 Magni Niclisson; n. 22 N·Achason; n. 23 P·Stigsson; n. 25 Jo·Thvrgvtz-son; n. 26 Tukonis Galen; n. 27 Holmgeri Gregersson; n. 28 Absolonis Achason militis; n. 29 Jo Cristineson; n. 30 Nicolai Magnusson; n. 31 Benedicti Thuresson; n. 32 Svnonis Haq[vonsson]

^a Om denna term se S. Engström, *Bo Jonsson I* (1935), s. 75 not 74. ^b Pleonastiskt ms. ^c Detta svårlästa ord är möjligen fel för antiquis immunitatibus. ^d Inklamrade bokstäver synas ej på mikrofilmkopiorna, oftast på grund av veck på remsorna.

5676.

1356 december 28.

Lars Ingebjörnsson bortbyter till hustru Ingegerd Gregersdotter ¹/₂ markland i Öjaby i Tortuna socken av Tjurbo hundare, ¹/₃ markland i Brånsta i Munktorps socken (av Snevringe hundare) och en gård i Västerås mot nära 2 markland (15 öresland – 2¹/₂ penningland), nämligen i Bärsta i Stigtomta socken 9¹/₃ öresland, i Ellersta i Halla socken 4¹/₂ öresland ¹/₂ penningland, i Torsta i Nykyrka socken 7 penningland och i Stenhammar (i Stenkvista socken) 18 penningland. Jämte utfärdaren besegla hans broder Karl Ingebjörnsson, kyrkoherden i Fläckebo herr Bengt och utfärdarens »syssling» Finvid Magnusson, som är härads hövding i Tjurbo.

Orig. på perg. (22,7 × 13,2 cm; 15 rader). Sv. Riksark. (= RPB 284).

Det är oklart, vilken form av släktskap på mödernet som avses med ordet »syssling» för brevutfärdarens frände Finvid Magnusson.

Jfr motbrevet 1357 ⁹/₁₀ (SD 5699).

Allum them thættæ breff høræ oc see / sændir laurins ingebyornæson / helso medh warum herræ Thet skal allum mannum konnukt wara swa wæl them som æpte koma som them nu æra þet iak hawir giort eet skipte medh husfru ingeگردhe gregoriosdottir om thæssu mato tha hawir iak hæne laatit eet halft mark land iorþ j øby thýritunæ sokn j thyudhurbohundare / oc eet halft mark land iorþ j bronastum j munkæthorþz